

углубленно рассмотреть некоторые разделы курса русского языка, провести нестандартные занятия, что сказывается на прочности усвоения знаний и активизации познавательной деятельности учащихся.

Сложностью в применении модульной технологии является отсутствие соответствующего дидактического обеспечения, необходимость подбора, составления заданий разных уровней сложности, изготовление раздаточного материала, тестовых заданий, разработка модулей к отдельным урокам. Это требует больших затрат сил и времени. Положительный результат виден сразу. Работать интереснее, но значительно сложнее. Студенты достигают определенного уровня осознанного отношения к учению, трудолюбия, самодисциплины.

Таким образом, главная специфика технологии модульного обучения заключается в том, что у обучаемых в кратчайшие сроки происходит формирование программного объема знаний (понятий) и выработка определенных коммуникативных и профессиональных умений (алгоритмов профессиональных действий).

ЛИТЕРАТУРА:

1. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. т.1. – М.: НИИ школьных технологий, 2006.
2. Жанпеисова М.М. Модульная технология обучения как средство развития ученика. – Алматы, 2006.

ӘОЖ 37.013

<https://doi.org/10.53355/z6636-8810-0036-l>

ӨЗІН-ӨЗІ ТАҢУ – ҚОҒАМ ҚАЛЫПТАСУЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ ПРОЦЕСІ РЕТІНДЕ

Серікбаева Б. Ж., магистрант 2 курса

Научный руководитель: **Наубаева Х. Т.** д.п.с.н., ассоциированный профессор
Жетысуский университет имени И.Жансугурова, г. Талдыкорган

E-mail: Bagzhana-s@mail.ru

Мақалада өзін-өзі тану пәніне кеңінен анықтама беріліп, оның қоғам қалыптасуының маңызды процесі ретіндегі рөлі қарастырылады. Өзін-өзі тану - жеке тұлғаның мақсатын түсінуге, өз мақсатын түсіну арқылы өзін-өзі анықтауға тырысатын адамның өмір сүру субъектісіне айналу механизмі ретінде баяндалады. Сондай-ақ, «Тұлға» ұғымының анықтамалары ұсынылып, бейімділіктердің жиынтығында осы категорияның түсіндірмесі, әлеуметтік факторлардың әсері және "мен" психоәлеуметтік өзегі қарастырылған. Мектептің оқу-тәрбие процесі шеңберінде өзін-өз танудың рөлі ашылды. Педагогикалық қолдаудың маңызды компоненттері атап өтілді. Ол келесі компоненттерді қамтиды: мақсаты, міндеттері, мазмұны, әдістері, құралдары, ұйымдастырушылық формалары, нәтижесі жас ұрпақтың мамандық таңдауға дайындығын қалыптастыру жүйесін ұйымдастыруға, ынталандыруға және түзетуге ықпал етеді.

Тірек сөздер: өзін-өзі тану пәні, тәрбие, сенім, әдіс, құндылық, қоғам, тұлға, «мен».

В статье дается широкое определение предмета самопознания и рассматривается его роль как важнейшего процесса становления общества. Самопознание как механизм превращения личности в субъекта существования, стремящегося к пониманию цели личности, к самоопределению посредством осознания своего предназначения. Предложены также определения понятия «личность», в совокупности задатков предусмотрена трактовка этой категории, влияние социальных факторов и психосоциальное ядро «я». Раскрыта роль самореализации в рамках учебно-воспитательного процесса школы. Отмечены важнейшие компоненты педагогической поддержки. Она включает в себя

следующие компоненты: цель, задачи, содержание, методы, средства, организационные формы, результат способствует организации, мотивации и коррекции системы формирования готовности подрастающего поколения к выбору профессии.

Ключевые слова: предмет самопознания, воспитание, вера, метод, ценность, общество, личность, «я».

The article gives a broad definition of the subject of self-knowledge and examines its role as the most important process of the formation of society. Self-knowledge as a mechanism for the transformation of a person into a subject of existence, striving to understand the purpose of the individual, to self-determination through awareness of his destiny. Definitions of the concept of "personality" are also proposed, the interpretation of this category, the influence of social factors and the psychosocial core of the "I" are provided in the totality of the makings. The role of self-realization within the educational process of the school is revealed. The most important components of pedagogical support are noted. It includes the following components: purpose, objectives, content, methods, means, organizational forms, the result contributes to the organization, motivation and correction of the system of formation of the readiness of the younger generation to choose a profession.

Key words: subject of self-knowledge, education, faith, method, value, society, personality, "I".

"Адам білімі бір математика мен технологиядан тұрмайды. Керісінше, бұл білімнің бір жағы, бұл тек төменгі білім, адамгершілік - білімнің ең жоғары көлемі. Адамгершілік-бұл адамның ішкі әлемінің даму жағдайы, ар-ожданы, санасы, мінезі. Адамда мораль неғұрлым көп болса, соғұрлым ол адам болады"
В. Белинский

Ұлттық сана, ұлттық тәрбие... Бұл мәселелер қазіргі қоғамымыздың өзектілігіне айналды. Сана мен тәрбиені біз қайдан бастаймыз? Әрине отбасыдан бөлек мектепке, ұстаздардың беріп жатқан білімі мен тәрбиесіне жүгінеміз. Тәрбиенің ішінде рухани-адамгершілік тәрбиеге көңіл бөлетін бірден-бір пән – өзін-өзі тану пәні. Өзін-өзі тану - бұл өзін-өзі терең және тұтас тану, ол адамның физикалық және психикалық табиғатын ғана емес, ең алдымен оның ең жоғары рухани мәнін білу, ақпарат жинақтаудан бұрын жеке тұлғаны өзгерту сапасы маңызды. Осыған байланысты "өзін-өзі тану" пән ретінде әр оқушының жалпы адамзаттық құндылықтарын анықтауға ықпал етеді, балаларды рухани-адамгершілік біліммен таныстыруға көмектесіп, оның ішкі әлемін бай етеді. Аталмыш пән жүрекке арналған білім, ол оқу процесін адамгершілік-рухани мағынамен толықтыруға арналған. "Өзін-өзі тану" пәні арқылы баланың ішкі табиғатын ашу, барлығына жақсылық, гуманизм, махаббат әлеуетін ашу маңызды. Бұл бүкіл әлем өсіруі керек құнарлы дәндер, яғни әмбебап қабілеттер, соның арқасында адам сүйіспеншілікке толы және сүйікті, жанашыр, мейірімді, көпшіл, өзара түсіністік пен толеранттылыққа, мәдени дәстүрлерді құрметтеуге дайын болады. Адамның сөзсіз құндылығын тануды өзектендіруде, өмірге деген сүйіспеншілікті, өзін-өзі бағалауды, тәуелсіз пайымдауды тәрбиелеуге, өзін-өзі жетілдіру қабілетін дамытуға, рухани әлемде және қоршаған өмір жағдайларында бағдарлай білуге, шешім қабылдауға және өз тағдырына жауап беруге дайын болуға ықпал етеді. Өзін-өзі тану пәні жалпыадамзаттық құндылықтарға бастар жол. Адамда екі түрлі тәрбие болады, біреуі – өзгелерден алатын тәрбиесі, екіншісі – өзіне-өзі беретін тәрбиесі.

Қазіргі қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер біздің республикамыздың білім беру жүйесін дамытуға жоғары талаптар қояды. Қойылған мақсаттарды шешу үшін еліміздің педагогикалық қоғамдастығының алдына функционалдық даярлық тұжырымдамасынан үйлесімді тұлғаны дамыту тұжырымдамасына көшу міндеті қойылды. Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесінің басым бағыттарының қатарына авторы құқықтарды қорғаудағы Жалпы ұлттық қозғалыстың негізін қалаушы болып табылатын арнайы әзірленген бағдарлама негізінде

жүзеге асырылатын рухани-адамгершілік тәрбие енгізілді "Бөбек" қайырымдылық қорының президенті Назарбаева Сара Алпысқызы. [1]

Баланың жанын тәрбиелеу, ішкі сезімін жеткізе білуге баулу маңызды екені белгілі. Себебі сезімсіз, махаббатсыз адамның жүрегі жетім. Қоршаған ортаға, қыбырлаған кез келген тіршілік иесіне деген риясыз сүйіспеншілік сыйлай білу жүректің кеңдігі, рухани байлықтың көрінісі. Н.Ә.Назарбаев «...жаңа жағдайларға байланысты бәрімізді алаңдататын мәселе – білімді, кәсіби даярлығы бар адам тәрбиелеу ғана емес, қоғамдық өмірдің барлық саласында ұлттық және дүниежүзілік құндылықтарды қабылдауға қабілетті, рухани және адамгершілік мүмкіндігі мол тұлға қалыптастыру болып табылады», деп атап көрсетті. Соған байланысты өзін өзі тану пәні әр оқушыға, жеке тұлғаға бағытталған тәрбиесінің көрінісін адам талпыныстары, абыройы, жауапкершілігі, ерік-жігері, жалпы ізгі қасиеттерін басты мәселе етіп қойғанын байқаймыз. Болашағын баласынан, жас жеткіншектерінен көретін халқымыз, елімізге бала жанын жүдетпеудің маңызы зор.

Өзін өзі тану нағыз адам болудың сыры мен қырын үйрететін пән. Нағыз адам болу – Отан алдындағы борышыңды өтеу, адами қарым-қатынасының, қоршаған ортамен үйлесімділігің. Пәннің мақсаты – білім алушының өзін дұрыс түсінуіне, дарындылығы мен қабілеттерін дамытуға, өмірдің мәнін ұғынуға және өмірден өз орнын таба білуге көмектесу. Еліміздің болашақ жас ұрпақтарын жан-жақты дамыту да өзін өзі тану сабақтарының орны ерекше. Сабақта пән мұғалімі әркімнің жан дүниесін тануына, әлемге көз жүгіртіп, мейірімділік жасауға бағыттайды. Сабақты қызықты өткізу түрлі әдіс-тәсілдерді қолданатын мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Тәрбие процесінің жалпы құрылымынан байқағанымыздай, дұрыс ұйымдастырылған тәрбиенің бірінші сатысы- оқушылардың өздерінде қалыптасуы қажет әрекет-қылық нормалары мен ережелерін білу (түсіну). Ең алдымен қандай да сапаны туындатып, орнықтыру үшін, сол сапаның мән-мағынасын жете түсініп алу міндетті. Адамның көзқарастарын, ұғымдарын, наным-сенімдерін кемелдендіруге бағытталған әдістер тұлға санасын қалыптастыру әдістері атамасын алған. Бұл топ әдістері екінші кезеңде іске қосылатын сезім, көңіл-күй толғаныстарын қалыптастыруда аса қажет. Егер оқушы педагогикалық ықпалға бейтараптылық пен немқұрайлылық танытатын болса, тәрбие процесі шабандайды, мақсатқа жете алмайды. Егер оқушы қабылдаған идеясын өзін толғантқан жарқын бейнеге айналдыра алса ғана, оның бойында ізгі де жарқын сезімдер туады. Өткен жылдар оқулықтарында бұл әдістер тобы сендіру әдістері деп аталған, себебі олардың міндеті — тұрақты наным-сенімдер қалыптастыру болған. Оқушы әрекет-қылығына дем беретін оның білімі мен білігі емес, ең алдымен ол көзделген адами сапаның қоғамдық қажеттігі мен өзіне пайдалылығын танып, оны өз нанымы негізінде әрекет-қылыққа айналдыруы, ал бұл сана қалыптасуымен бірге жүретін психикалық құбылыс. Тәрбие мазмұнымен белгіленген іс-әрекетке бала белсенді араласуға дайын болған жағдайда ғана қолданылатын әдіс өз нәтижесін береді. [2]

«Өзіңді өзің танысаң – істің басы» деп Шәкәрім айтқандай өзін өзі тану пәні арқылы балалар өмірде кездесетін түрлі жағдаяттарды шешуге, өз ойын ашық айтуға, пікірін, сезімін, көңіл күйін жеткізе білуге, өз мүмкіндігін жүзеге асыруға, адами қарым-қатынас жасауға, денсаулығын сақтауға, жақсы қасиеттерін ашуға үйренді. Сол себептен бұл пән жеке тұлғаны дамытудың маңызды шарты болып табылады. И. Кант былай деп жазды: "адамның өзі туралы идеясы болуы мүмкін жағдай оны жер бетінде өмір сүретін барлық тіршілік иелерінен шексіз жоғарылатады. Осының арқасында ол жеке тұлға..." [3].

Адамның жеке басының әртүрлі салалардағы дамуы табиғи алғышарттарға сәйкес жетілу ретінде жүруі мүмкін, және қоршаған орта мен адамдардың әсерінен де жүзеге асырылуы мүмкін. Бірақ жеке тұлғаның шынайы дамуы ол - адамның жеке көзқарасы және мақсаттарымен анықталады. Әрине, бұл мақсаттардың адам заңдарына қайшы келмеуі, керісінше қоғамның моральдық және рухани құндылықтарымен байланысы маңызды. Адамның өзіндік даму мақсаттарын қоюы, оларды нақты әлеуметтік-тарихи жағдайларда жүзеге асыру жолдарын түсінуі өзін-өзі танудың жоғары деңгейімен ғана мүмкін болады.

Мысалы, есте сақтау процестерінің нашар дамуына байланысты оқуда қиындықтар туындаған студент мұғалім мен ата-аналарға сенім артып, оқу материалын дұрыс есте сақтау бойынша барлық кеңестерін орындай алады. Осылайша, оның жады сыртқы әсермен дамиды. Егер баланың өзі есте сақтау қабілеті нашар екенін түсінсе, ол тиімді есте сақтау әдістерін игеріп, оларды қолданғысы келсе, онда ол зияткерлік саладағы танымдық процестері мен дамуын басқара алады[4]. Сол себептен өзін өзі тану пәні мәні жағынан, оқушылардың қабылдау, түйсінуге, білім, білік дағдыларын іштей тұтастырып, оларды еркін қолдана алуға үйретумен ерекшеленеді. Елімізде ғасырлар бойы халқымыздың ұлттық санасынан берік орын алған адамгершілік құндылықтарды, яғни ізгілік қайырымдылық, адалдық қарым-қатынас сияқты қасиеттерді, қоғамдағы болып жатқан өзгерістермен байланыстырып, жеткіншек ұрпақты тәрбиелеудің қайнар бастауы деп қарастыруға болады. Яғни «тәрбиесіз қоғам, қоғамсыз тәрбие өмір сүрмейді» деген заңдылыққа сүйене келе, өскелең ұрпақтың бойына қоғам талабына сай адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруды мақсат еткен тәрбие ғана уақытпен үндесіп, қоғам мен тәрбиенің өзара байланысын түзеді. Өзін өзі тану пәні жалпы адамзаттық құндылықтарға бастар жол. Адамда екі түрлі тәрбие болады, біреуі – өзгелерден алатын тәрбиесі, екіншісі – өзіне-өзі беретін тәрбиесі.

Қорыта айтқанда, әр адам өзін-өзі, өзінің қажеттілігін, өмірдегі және қоғамдағы рөлін толық түсіну нәтижесінде өз мүмкіндіктерін таниды. Адам өз бойындағы мүмкіндіктерін толық пайдаланғанда алдына қойған мақсатына жете алады. Мақсатқа апаратын ізгі жолдарды өздігінен іздестіру жақсы нәтижеге жеткізеді. Адам жағымды қасиеттерін ізгі ниеттерін дамыту барысында өзін – өзі тәрбиелейді. Өз бетімен танып білуге құштарлану, талпыну, іздену адам керкі мен мінезін шынықтырып, шыңдайды. Өмірдегі әртүрлі жағдайлардағы қиындықтарға қарамай мақсатқа жетуге ұмтылдырып, талпындырады. Сондықтан ізденіп, алдымызға қойған мақсатымызға жетейік. «Өзін-өзі тану» пәні баланы өзінің қадірін өзі білуге, өзін сыйлауға, өзін-өзі жетілдіруге, рухани өмірде және қоршаған өмір жағдайларында өзінің бағыт-бағдарының болуына, өз бетінше шешім қабылдай алуына және өз сөзі мен әрекеттері үшін жауапкершілікті сезіне білуге тәрбиелей отырып, осы қоғамда өзіндік «менін» табуға жетелейтін пән.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Назарбаева С.А. «Этика жизни», Алматы, 2001
2. Журнал «Самопознание.kz. № 6,2016
3. Кант И. Сочинения: в 6 т. Т. 1. М., 1963.
4. Әбиев Ж. //Өзін-өзі тану ғылыми-әдістемелік журналдар №2,4, 2010, 2011.

ӘОЖ 821

<https://doi.org/10.53355/p8983-0345-8080-u>

ЖЫРАУЛЫҚ ПОЭЗИЯ: ЗЕРТТЕУЛЕР МЕН ӘДЕБИ КОНЦЕПЦИЯ

Султанғазина А. Д., магистрант

Ғылыми жетекші: Имангазинов М. М., ф.ғ.д., профессор

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: sultangazina.alua@mail.ru

Осы мақалада қазақ әдебиетінің дамуы мен қалыптасуында маңызды рөл атқаратын халқымыздың төл поэзиясы – жыраулық өнер, жыраулық поэзияның өкілдері – жыраулар туралы қысқаша мағлұмат беріліп, жыраулық өнердің ХІХ ғасырдан бүгінгі күнге дейінгі зерттелуі туралы айтылады.

Тірек сөздер: *жыр, жыршы, жырау, жыраулық поэзия, эпос, ақын*